

Med obravnavana imena je avtor vključil tudi imena noriških vladarjev, ki se pojavijo na keltskih novcih, kot npr. ime *Tinco*, ki se sicer omenja tudi na nagrobnem napisu kot ime moža Banane, hčerke Venimara; Banana je v tej obliki izpričana le v tem napisu, sicer pa gre za razmeroma pogosto žensko ime v Noriku, *Banona*.

V katalogu so v dveh krajših razdelkih posebej navedena tudi vsa fragmentarno ohranjena imena, tako gentilna kot *cognomina*.

Knjiga je razdeljena na nekaj poglavij, ki so zaradi narave gradiva zelo neenakomerno dolga. Predgovoru sledi kratko uvodno poglavje, ki je prevedeno tudi v slovenščino, saj nezanemarljivo število osebnih imen izvira iz Celja in slovenske Štajerske; prevedla ga je Julijana Visočnik. Sledita krajši seznam kratic in nekoliko daljši seznam uporabljene literature. To ni vsa literatura, ki jo je Kakoschke uporabil v komentarjih k imenom, temveč le najbolj pogosto citirana dela. Preostala manj pogosto uporabljena dela so v komentarjih navedena s polnim citatom. Vsi naštetih razdelki se nahajajo na 36 straneh, ostalih 700 in več strani pa obsega katalog osebnih imen. Na koncu knjige sta dva zemljevida (str. 774–775), zemljevid zahodnega in vzhodnega Norika, ki je vzlet iz monografije o Noriku Géze Alföldyja; ta je namreč še vedno temeljno delo za zgodovino Norika v rimski dobi in pozni antiki.

Kakoschkejeva knjiga noriških osebnih imen lahko služi kot priročnik za imena v širšem kontekstu, ne le za noriška, saj so mnoga dokumentirana tudi v Italiji in drugih provincah, predvsem v zahodnem delu imperija. Kaj ponuja uporabniku, je natančno razloženo v uvodu, v katerem je pojasnjena tudi njena zgradba.

Katalog je razdeljen na obsežen prvi del, ki obsega vsa gentilna (družinska) imena, prepoznavna po tem, da se večinoma, a ne vedno, končujejo na *-ius* (str. 37–226). Še obsežnejši del prinaša vsa enojna osebna imena in *cognomina* oz. "priimke", imena skratka, ki v rimski dvo- ali trodelni imenski formuli niso bila prva imena (*praenomina*) in ne gentilna imena. "Prvih imen" je bilo v rimskem poimenovanju le omejeno število (ok. dvajset), a še mnogo manj jih je bilo običajno v uporabi, ne več kot kakih deset, med njimi so bila najpogostejša npr. *Gaius*, *Marcus*, *Sextus*, *Lucius*, *Titus*, *Aulus*; vsa "prva" imena so bila (skoraj) vedno okrajšana. Njihova uporaba je sčasoma zbledela, sočasno z zatonom uporabe teh imen pa beležimo naraščajočo pomembnost "priimkov" (*cognomina*). Tro- ali dvodelna imenska formula je bila značilna za rimske državljane (v dvodelni se ne pojavi več "prvo" ime), veliko prebivalcev Norika pa ni imelo rimskega državljanstva. Te osebe so bile t. i. "peregrinega statusa" in so nosile le eno osebno ime, kar bi še najbolj ustrezalo "priimku" (*cognomen*) rimskega državljanja. Zanimivo je, da z zatonom antike to ime prevlada in se začne tudi gentilno ime vse manj uporabljati. V pozni antiki večina oseb nosi le eno ime, ki je bilo v rimskem imperiju v prvih treh stoletjih krščanske ere značilno predvsem za osebe brez rimskega državljanstva.

Avtor je zelo natančen: ko npr. v komentarju označi določeno ime za "domače" ("einheimisch") – in teh je mnogo –, vedno znova skozi vso knjigo v oklepaju ponovi definicijo te oznake: "aus Noricum bzw. dem benachbarten Raum", čeprav se zdi, da bi oznaka "domače" povsem zadostovala. Zanimivo je, da je že prvo ime v katalogu (v razdelku "*co-*

gnomina") z območja Celja, *Abascantus*, posvetitelj oltarja bogu Voglajne Akvonu z Rifnika pri Šentjurju. Kakoschke ime pospremi s poučnim komentarjem, v katerem kot paralelo za ime navede tudi dedikanta na posvetilu Očetu Liberu iz Šentožbolta, pri čemer pa ne omeni, da gre za območje znamenitega trojanskega prelaza, ki je bil v antiki znan kot Atrans. S tem ni sicer nič narobe, čeprav bi bil podatek dobrodošla dopolnitev, pač pa je moteče, da ponekod namesto Rogatec zapiše "Rohitsch" (str. 288) ali pa "Marburg" namesto Maribor (npr. str. 387); Lasko namesto Laško (str. 629) je le manjši spodrslija. Da se včasih namesto slovenskih imen pojavljajo nemška, je razumljivo, ker je Kakoschke podatke dobil v starejši nemški literaturi in se tovrstnih napak ni niti zavedal ter zato očitno ni pomislil, da bi dal rokopis v pregled dr. Visočnikovi. Bolj nerazumljivo pa je npr., da vse članke iz Situle 40, 2002, posvečene noriškim avtonomnim mestom, citira kot Šašel Kos/Scherrer, torej po urednikih monografije in ne po avtorjih člankov, kar je seveda nedopustno.

Navedenih nekaj pomanjkljivosti pomeni predvsem to, da ni nič, kar izide, posebej če gre za večje in pomembnejše delo, povsem brez napak. Nesporno je Kakoschkejeva knjiga temeljna za študij rimskodobnih imen in ni le nenadomestljiva, kadar raziskujemo imena iz Norika, temveč je zelo koristna tudi kot komentar za marsikatero ime, na katero naletimo v drugih delih imperija, pa se pojavi tudi v tej knjigi. Knjiga je neobhoden priročnik za študij rimskodobne onomastike in ne bi smela manjkati v nobeni večji knjižnici s težiščem na antiki.

Marjeta ŠAŠEL KOS

Astrid Röpke: *Der Wandel von der Natur- zur Kulturlandschaft im Hochtal von St. Antönien (Schweiz). Ein Methodenverbund aus Palynologie, Bodenkunde und Dendroökologie.* Frankfurter Archäologische Schriften 15, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn 2011. ISBN 978-3-7749-3659-1. 170 str., trda vezava, priložen CD-ROM.

V klimatsko občutljivih območjih, kot so severne Alpe, imajo spremembe klime in izraba tal zelo močan vpliv na pokrajino in življenje ljudi. V knjigi so predstavljeni rezultati multidisciplinarnih paleoekoloških raziskav v visokogorski dolini St. Antönien (Švica, 1400–1300 n. m. v.), s pomočjo katerih avtorica rekonstruira uporabo pokrajine v zadnjih 3500 letih, od bronaste dobe do srednjega veka.

Knjiga je razdeljena v dva dela. V prvem, uvodnem delu, so na kratko prikazani cilji raziskave in poljudno predstavljene osnovne raziskovalne metode, nato pa sledi oris geografskih, geoloških, geomorfoloških in pedoloških značilnosti regije, današnje klime in vegetacije ter arheoloških najdišč in zgodovinskih virov.

V drugem delu knjige so predstavljeni rezultati palinoloških, pedoloških in dendrokronoloških raziskav. Pelodni diagrami s treh paleoekoloških najdišč (Capelgin, 1680 m; Gross Ried, 1720 m, in Schal, 1850 m) in pedoloških profilov prikazujejo zgodovino razvoja vegetacije pod današnjo gozdno mejo in nad njo. Prvi človekov vpliv se je pojavil v pozni bronasti dobi (pribl. 1300–1000 pr. n. št.), v času tople in suhe klime, ko je bil skrčen smrekov gozd, razši-

ritev zelene jelše pa lahko povežemo z razvojem pašništva. Podobne faze intenzivnega človekovega vpliva na okolje so zaznali še v železni dobi (pribl. 800–15 pr. n. št.), ko je požiganje gozda postalo pogostejše, in v rimski dobi (15 pr. n. št.–450 n. št.), ko se je širitev pašnikov nadaljevala. Gozd si je zaradi hladnejše in vlažnejše klime ter posledic propada rimskega imperija v zgodnjem srednjem veku opomogel, do zelo močnega sekanja gozda pa je prišlo v poznem srednjem veku med 1300 in 1500 n. št. V tem obdobju so se v regijo priselili nemško govoreči ljudje iz doline Wallis ("Walser people"), ki so bili navajeni kmetovanja v ostrih alpskih razmerah, povečala pa se je tudi potreba po lesu zaradi rudarstva. V času klimatskih ohladitev med t. i. "malo ledeno dobo" (1600–1850 n. št.) se je pojavila izrazita erozija tal, ki je sprožila številne naravne katastrofe (plazovi, poplave). Ponekod so erozijski procesi odstranili kisli horizont nekdanjih podzolov in celo izboljšali rodovitnost tal. Sledila je obnova gozda: dendroekološke raziskave kažejo, da so smreke v regiji stare od 200 do 300 let, ponekod pa so se obnovili tudi procesi podzolizacije tal.

Raziskava je pokazala, da je bila tudi v odmaknjenih mejnih območjih severnih Alp možna širitev kmetijstva (s kulturnimi in tehnološkimi prilagoditvami) na večje nadmorske višine. Do širitve je prišlo med klimatsko ugodnejšimi, suhimi in toplimi obdobji, medtem ko je zaradi klimatskih nihanj, hladne in vlažne klime ter intenzivne izrabe tal prihajalo tudi do katastrofalnih dogodkov in opustošenja doline.

Knjiga povezuje spoznanja različnih ved (palinologije, pedologije in dendrokronologije). Takšne multidisciplinarnе raziskave so v Alpah zaradi kompleksnih okoljskih procesov in fragmentiranosti paleoekološkega zapisa ter komplementarnosti različnih okoljskih arhivov redke in dragocene. Knjiga predstavlja rezultate obsežne raziskave in je zelo lepo opremljena s številnimi diagrami, fotografijami in zemljevidi. Pogrešamo nekoliko podrobnejšo analizo rezultatov, vsekakor pa bi si v bodoče želeli še več podobnih raziskav.

Maja ANDRIČ, Tjaša TOLAR